

Aita Justomari Mokoroaren omenaldia (2001-12-14)

Juan GARMENDIA

Dakigunez, Aita Justomari Mokoroa Mujikaren jalotzaren men-
deurren ospakizunak bildu gaitu Tolosako A. LKultura Etxeko gela
honetan.

Hau esan ondoren, adierazi nahi dut ni nagoen lekuan aurkitzea-
rekin, tolosartasuna dabilela bitarteko, tolosarra naizen aldetik au-
rkitzen naizela mahal honetan, eta bide honetatik joango direla be-
reziki nire hitzak, niri benetan atsegín zaldan ospakizunean, baina
dela den, nire eskerrik onenak hona ekarri nauenari.

Esan izan da mendia dela pertsonen harrobia, eta Tolosako
kalean jalotako mokoroatarrek egiaztatzen dute iritzí hau.

Mokoroa hauek izaskun mendiko *Perrategi* baserritik jaitsi edo
kaleratu ziren. Baserri honetako sukaldea ezagutu izan dut; urte
kontatuak dira Antonio Larrarte Mokoroa, ezkongala, baserri honetan
hil zela, eta berarekin desagertu zen *Perrategin* Mokoroa deitura.

Agian, mokoroatar hauek, eta esan dut, Nafarroatik helduko
ziren; Araitz ballarako Azkarate herriskan ezagutzen dut behin baino
gehiagotan izan naizen *Mokoroa* izena daraman baserria, Ramon
Otamendi bertako nagusia agurtuz.

Tolosan, mokoroatarren ahaldetasuna zabala izan da. Oroitzen
naiz nola Lourdes Mokoroak, Aita Justomariren arrebetako bat zenak,
esan zidan herriak, kaleak, nola bereizten zituen bere aurreko hiru
anal.

D. Migel Mokoroa, Antonio Mokoroa eta Joxe Perrategikoa, hau Justomariren aitona.

D. Migel Mokoroa, Gipuzkoako Aldundiaren Lehendakari ordeko izana, bere biloba bat, Juan Mokoroa Arsuaga, Tolosako alkatea 1938. urtean; berari esker Inauteria eta Karnabalak eten gutxierekin jarraitu zuten gure herrian.

Antonio Mokoroa, zapataria izana, Eduardo Mokoroa musikarari ospetsuaren aita. Hau Plaza Berriko *Casa Toriles* izena zeraman etxean jaloa.

Joxe Perrategikoa, berriz, Justomariren aitona. Ez dut alpatu gabe utziko Mokoroa sendi baten garagardo edo zerbeza fabrika, Santa Luzia auzoan, Uzturre mendiaren itzalean. Baina hurbil galtezen gure gaurko galra.

Baleriano Mokoroa, Justomariren aita, 1871. urtean jalo zen Kale Nagusiko Atodo Jauregian; hau alpatutako Lourdesen esanda dakit. Jauregi honetan Felipe IV.ak beste erregetasunen artean, gaua igaro zuen.

Baleriano, Beasaingo Garin auzo politean jaiotako Josefa Martina Mujikarekin ezkondu zen.

1912. urtean, Federiko Alberdi atabalaritari Mokoroak jarraitu zion, 1924. urtera arte.

Urte hauetan, Baleriano herriko baldo-jotzaillea ere izan genuen, eta berak zioenez, eztarriko minarengatik pregonari izatean utzi zion.

Baleriano Mokoroa, herri antzerkigilea eta olerkaria.

Baina atzerantz egin dezagun.

Amaren orolpena

"Eguna zabaltzetik
llundutzeraino,
Zure itz-otsa entzuten
Irriparrez nago.
Urruti egon arren,
Etzaitut aztutzen;
Zure Irudi ederra
Det blotz barrenen.

Neure ama laztana,
Zugaz nalz oroltzen;
Une bakar batean
Etzaitut aztutzen”.

1896ko Euskal-Festetan bere *Damua garaiz* izeneko antzerkia saritu zutern. Olerkia Aita Onaindiaren *Milla Euskal-Olerki Eder* bildumatik jasoak ditut.

Eta bilduma honetan bertan aurkitzen den *Elosegi Antonio'ren illeta* Balerianoren olerki honen izenburu antzekoarekin ikus ditzakegu egile berarenek. Gai berdinarekin beste bi olerki 1905. urteko *El Correo de Guipúzcoa* egunkarian: “*El Correo de Guipúzcoa* dedica este número al que fue buen católico, consecuente carlista, caballero sin tacha, industrial insigne y protector de los pobres”. Hau da egunkariaren izenburu osoa.

1928. urteko *La Revista Tolosanak* honela dio:

“El día 25 de Junio, en la Fiesta Vasca que se celebrará en el Prado Grande de Igarondo, actuarán conjuntamente la Banda Municipal y los alumnos de la Academia Municipal, haciendo un conjunto de 130 entre músicos y voces, cantándose y ejecutándose las siguientes obras: *4º Zortziko de San Juan*. Armonizado por Feliciano de Beobide y letra de Valeriano Moco-roa”.

Alpatua den Eduardo Mokoroa, Felipe Gorritiren ikaslea, gero irakasle izana, Balerianoren lehengusua zen, eta bere eliza musika lanak Balerianoren letra daramate, latitezkoa izan ezlik.

Adibidez ikus dezagun idazpuru hau:

“Tolosa – Eliz – barrutiko Ienengo Eukaristi – Batzarreko Ereserkia.
Mokoroa'tar Valeriano'ren itzak. Mokoroa'tar Eduardo'ren eresia.
Tolosako Arzizpreste Arozena'tar Braulio Maria Jaunari eskeña”.

Orain barkatuko didazue Inziso bat.

Datorrean hilean, 24an beteko dira ehun urte Inazio Mokoroa Danborenea, Eduardoren semea, Tolosan jaio zela.

Aitaren ondorengoa organo-jole lanetan, interpretatzaille goimallakoa izateaz gain, sentiberatasun aparteko konpositorea. Inazio Mokoroa, gizon benetako apala, adiskide maitea izan nuen, makina

bat bazterretara lagundu zidan nire etnografiako ikerketako ibilaldietan.

Itzul galtezen harira. Baleriano Mokoroak, Epifanio Larrañagarekin Inprimategiari ekin zion. Larrañaga, Miserikordiako Administraria genuen nik ezagutu nuenean: "Nere etxe andia – Santa Casa de Misericordia – herriko ganbara da" errepikatzea gogokoa zuen.

Eta une honetan bururatzen zait antzinako Tolosako sakristau baten erantzuna, agoniako kanpala jo ondoren galdetzen ziotenean: "Zein il da"; berak erantzun: "Iñor ez, miserikordiakoa".

Gizon oso elizkolia ezagutu nuen Baleriano, bere *Librería Católica* izena zeraman dendan salatzen. Eguerdiko hamabietan Angelus errezatzea ez zitzalon ahazten.

Mutil koskorrak, gehienetan bihurriak izaten dira, eta honela behar ere. Bat baino gehiago Balerianorengana hurbiltzen zen galdetuz: "Tiene postales de novios, de parejas?"; eta dendariak, adiskide gutxiko aurpegiarekin erantzun: "No vendo tarjetas pecaminosas".

1941.go urtean Baleriano Mokoroa hil zen, zortzi seme-alaba utziz: Justo, Maria, Atanasio, Juan Jose, Maria Lourdes. Eustakio, Agustín eta Isidora.

Justo Mari Mokoroa, eskolapioa, idazle elebiduna.

Bere lanetatik, labur-labur, hauek alpatuko ditut: *Ibar* ezizena erabiliz *Genio y Lengua*. Urteak dira irakurri nuela *Genio y Lengua*. Barnean liburu sendoa, pentsarazten duena.

Ohar galtezen mundua orokor ikusita aldakuntzaren barnean mugitzen dela, eta aldakuntza honetan oinarritzen da *El último tamborilero de Rahondo*, Arturo Campiónek idatzia eta Aita Justomarik euskaratua.

Mokoroaren ekintza hau ez da arin-arin itzulpenari solilik begira egina, baizik bere barneko kezka eta nahigabearen agerpena. *Ortik eta emendik*. *Repertorio de locuciones de habla popular vasca*, Aita Antonio Zavalaren hitzaurrearekin, *Labayru* ere Etorrek bi aletan argitaratua. Hau, ekintza baten fruitu erraldoia dugu. Erraldoia benetan. Herriaren hizkuntzaren muina edo bihotzera garamatza.

Aita Justomari Mokoroa nire etxeko noizbehinkako bisitaria izan nuen. Bisitalari estimagarria, hitz aspertu haiek atseginez oroitzen ditut.

Gal ezberdinez mintzatuz, gogoratzen dut nola bere oharpen batzuk entzun ondoren esan nion: "Zuri Justo izena jarri zizuna, ez zen makala". Irribarre lagunkoi bat izan zen bere erantzuna.

Nire mintzalditxo honen hasera eskerrak emanez izan da, eta eskerrak emanez amaituko ditut hitzak.

Eskerrak *Ortik eta emendik* argitaratzea lortu zuenari. Hau lortzea, ez dakit bainan iruditzen zait ez zela izango gauza erraza.

Justo Mari Mokoroari kostako zitzalon bere lanaren helburua betetzea, Justomari Mokoroa Mujika, beti bere nahia aberasten, beti bidean.

KRITIKAK ETA
ERRESEINAK